

2020 İzmir Depremini Yaşamış Bireylerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu Belirtileri ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki

Mustafa Gökmen Coşgun¹, İtir Tarı Cömert²

Öz

Bu çalışmanın amacı 2020 İzmir depremini yaşayan bireylerde TSSB (Travma Sonrası Stres Bozukluğu) yaygınlığını, TSSB'yi etkileyen faktörleri ve kişilik özelliklerinin TSSB'ye etkisini incelemektir. Çalışmanın örneklemini İzmir depremini yaşayan 423 yetişkin kişiden oluşmaktadır. Çalışmada demografik bilgi formu, depremle ilgili soruların yer aldığı bilgi formu, DSM 5 için Travma Sonrası Stres Bozukluğu Kontrol Listesi (TSSBKL) ve Büyük Beş- 50 Kişilik Testi kullanılmıştır. Çalışmada 97 kişinin DSM 5 için TSSBKL ölçeğinden 48 puan ve üstü olarak TSSB tanısı alabilecek düzeyde oldukları tespit edilmiştir. TSSB'yi yordayan risk faktörleri arasında kadın olmak, genç yaşta olmak, depremden ekonomik anlamda olumsuz etkilenmek, deprem sonrası evin hasar alması, deprem sonrası ev değiştirmek ve tanıdığı birinin yaralanması yer almıştır. Kişilik özelliklerinin TSSB'yi yordayıcı etkisinin incelenmesi amacıyla yapılan Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi sonuçlarına göre ise Duygusal Dengelilik Faktörünün TSSB'yi yordadığı tespit edilmiştir. Bu bulguların, psikologların doğal afetlere maruz kalan insanlar için müdahale stratejileri geliştirmeleri ve TSSB tanısı olan bireylerin iyileşmesine yardımcı olmaları için faydalı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Doğa Kaynaklı Afet, Kişilik, Kişilik Özellikleri, Travma Sonrası Stres Bozukluğu

The Effect of Personality Traits on Post-Traumatic Stress Disorder in Those Who Survived the 2020 Izmir Earthquake

Abstract

The aim of this study is to examine the prevalence of PTSD (Post-traumatic Stress Disorder), the predictive factors of PTSD, and the effect of personality traits on PTSD in individuals who experienced the 2020 Izmir earthquake. The study sample consists of 423 adults who experienced the Izmir earthquake. Demographic information form, information form including questions about earthquakes, Post Traumatic Stress Disorder Checklist for DSM 5, and the Big Five- 50 Personality Test were used in the study. The study determined that 97 people were at a level to be diagnosed with PTSD by getting 48 points and above from the PTSDCL (Post-traumatic Stress Disorder Control List) scale for DSM 5. Among the risk factors predicting PTSD were being a woman, being young, being negatively affected by the earthquake, damage to the house after the earthquake, changing house after the earthquake, and injury to a friend. According to the results of the Multiple Linear Regression Analysis conducted to examine the predictive effect of personality traits on PTSD, it was determined that the Emotional Stability Factor predicted PTSD. It is thought that these findings will be helpful for psychologists to develop intervention strategies for people exposed to natural disasters and to help individuals with a diagnosis of PTSD recover.

¹Ars. Gör., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul

İlgili yazar e-posta / Corresponding author e-posta: mustafagokmencosgun@gmail.com ORCID No: 0000-0001-9040-1489

²Doç. Dr., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul

e-posta: itcomert@fsm.edu.tr ORCID No: 0000-0002-6032-4416

Bu makaleye atıf yapmak için / To cite this article

Coşgun, M. G., Tarı Cömert, I., (2023). 2020 İzmir Depremini Yaşamış Bireylerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu Belirtileri ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(3), 1024-1034.

Keywords: Earthquake, Natural Disaster, Personality, Personality Traits, Post-traumatic Stress Disorder

1. GİRİŞ

30 Ekim 2020 saat 14:51'de merkez üssü Ege Denizi açıkları olan; Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü verilerine göre 6,9 büyüklüğünde bir deprem meydana gelmiştir. Deprem geniş bir alanda hissedilmiş ve özellikle İzmir'de can (119 ölü, 1053 yaralı) ve mal kayıplarına neden olmuştur. Bu deprem 2020 yılında tüm dünyada meydana gelen depremler arasında en çok mal ve can kaybına sebep olan depremdir (URL 1). Depremler öngörülemez olmaları, beklenmeyen zamanlarda gerçekleşmeleri, geniş coğrafi alanları etkilemeleri gibi sebeplerle önemli can ve mal kayıplarına sebep olmakla birlikte TSSB'nin oluşumunda rol oynamaktadırlar (Kılıç ve Şimşek, 2019; Mao vd., 2018; Said ve Chiang, 2020).

Travma geçiren insanlarda TSSB'nin ortaya çıkması oldukça azdır. Travma yaşayan insanların yalnızca yüzde birkaçı TSSB tanısı almaktadır (Bromet vd., 2017; Knežević vd., 2022; Maeda ve Oe, 2017; Mattson vd., 2018). TSSB'nin gelişiminde tek faktörün travma deneyimi yaşamış olmak gerekliliği fikri bilimsel bulgular tarafından reddedilmektedir (Jakšić vd., 2012). Literatür, travmaya maruz kalmanın yanı sıra, çok sayıda faktörün TSSB gelişimiyle ilgili olduğunu kapsamlı bir şekilde göstermektedir. Buna göre kişilik özellikleri; TSSB ve diğer ruhsal bozukların oluşumunda önemli rol oynayan faktörler arasındadır (Stevanovic vd., 2011; Weinberg vd., 2021). Kişilik, insanların yaşam boyunca duygularını, bilişlerini ve eylemlerini belirleyen tutarlı ve oldukça istikrarlı bir dizi eğilim anlamına gelmektedir (Puechlong vd., 2020). Büyük Beş Kişilik Modeli (Beş Faktör Modeli), kişilik değerlendirmesinde en sık kullanılan yaklaşımlardan biridir (Goldberg, 1990). Beş faktörden oluşan bu kişilik değerlendirmesinde yer alan faktörler şunlardır: dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengelilik ve zekâ/hayal gücü (Costa ve McCrae, 1992; Tatar, 2017). Dışadönüklük; daha yüksek düzeyde sosyallik, girişkenlik ve konuşkanlık yoluyla gösterilmektedir. Uyumluluk; başkalarına karşı yardımsever, işbirlikçi ve sempatik olmayı ifade etmektedir. Sorumluluk; disiplinli, planlı ve başarı odaklı olmakla tanımlanmaktadır. Duygusal dengelilik; duygusal istikrar, dürtü kontrolü ve kaygı derecesini temsil etmektedir. Son olarak zekâ/hayal gücü ise; entelektüel merak, yenilik ve çeşitlilik anlamlarına gelmektedir (Komarraju vd., 2011; Miller, 1991).

Kişilik özellikleri ile TSSB arasındaki ilişkiye dair hala çalışılması gerekmektedir. Şimdiye kadar yapılan çalışmalarda ise nevrotiklik ve içe dönüklüğün yüksek olmasının kişileri TSSB'ye yatkın hale getirdiği tespit edilmiştir (Fauerbach vd., 2000; Golestaneh vd., 2016; Milojev vd., 2014; Puechlong vd., 2020; Stevanovic vd., 2011; Stevanović vd., 2016; Sveen vd., 2016; Yin vd., 2019). Türkiye'de yapılan çalışmalarda kişilik özelliklerinin depreme maruz kalan bireylerde TSSB'ye olan etkisini inceleyen bir araştırma ile karşılaşılmamıştır. Bu bağlamda çalışmanın amacı 2020 yılında meydana gelen İzmir depremi sonrası kişilik özelliklerinin TSSB'yi yordayıcı etkisini incelemek ve bu deprem sonrası İzmir'deki TSSB yaygınlığını ölçmektir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Örneklem

Araştırma kapsamında veriler İzmir ilinde yaşayan ve 30 Ekim 2020 tarihinde gerçekleşen depreme maruz kalmış 423 bireyden toplanmıştır. Katılımcılar arasında minimum yaş 18, maksimum yaş ise 70'tir ve yaş ortalaması 35,58'dir. Katılımcıların 204'ü erkek, 219'u ise

kadındır. Katılımcıların 29'u ilköğretim, 101'i lise, 40'ı ön lisans, 215'i lisans ve 38'i lisansüstü eğitim mezunudur. Katılımcıların 247'si evli, 176'sı ise bekarıdır. Katılımcıların 160'ının aylık hane geliri düşük, 199'unun orta ve 64'ünün yüksek seviyededir. 180 katılımcı bir işte çalışmadığını belirtmişken, 243 katılımcı ise bir mesleklerinin olduğunu ifade etmiştir. Son olarak 42 katılımcı daha önce psikiyatrik bir tanı aldığını belirtmiştir ve 41 katılımcının kronik fiziksel rahatsızlığı bulunmaktadır (Tablo 1).

2.2. Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu. Katılımcıların sosyodemografik bilgilerini, deprem anı ve sonrasına yönelik bilgileri ölçmek için kullanılmıştır. Kişisel bilgi formu kapsamında katılımcılara cinsiyetleri, yaşları, eğitim düzeyleri, medeni durumları, aylık hane gelirleri, çalışıp çalışmadıkları, psikiyatrik tanı alıp almadıkları ve kronik rahatsızlıklarının olup olmadığı sorulmuştur. Deprem ile ilgili ise katılımcılara deprem anında nerede oldukları, depremin ekonomik anlamda etkileri, evlerinin aldığı hasar, kendilerinin veya yakınlarının enkaz altında kalıp kalmadıkları, deprem sonrasında bir süre çadırda kalıp kalmadıkları, evlerini değiştirip değiştirmedikleri, deprem sebebiyle yakınlarının yaralanma veya ölüm durumları ve deprem esnasında hissettikleri korkunun ne kadar şiddetli olduğu sorulmuştur.

DSM-5 için Travma Sonrası Stres Bozukluğu Kontrol Listesi. Weathers vd., (2013) geliştirmiştir. Geliştirilme amacı TSSB'yi ölçmektir. 20 soru ve 4 faktörden oluşmaktadır. 5'li likert tipi bir ölçektir. 2017 yılında Türkçe'ye uyarlanmıştır. Çok sayıda kişinin katıldığı araştırmalar için kesme puanı 48 olarak elde edilmiştir (Boysan vd., 2017).

Büyük Beş Kişilik Testi-50. Beş Faktör Kişilik Modelini temel alarak geliştirilmiştir. Faktörler Duygusal Dengelilik, Dışadönüklük, Uyumluluk, Sorumluluk ve Zekâ/Hayal Gücü'nden oluşmaktadır. 50 maddedir. Her faktör 10 maddeden oluşmaktadır. 24 madde ters kodlanmaktadır (Goldberg, 1992). Tatar 2017 yılında Türkçe uyarlamasını yapmıştır.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyodemografik Değişkenlere Göre Dağılımı

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kadın	219	51,8
	Erkek	204	48,2
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	29	6,9
	Lise	101	23,9
	Ön lisans	40	9,5
	Lisans	215	50,8
Medeni Durum	Lisansüstü	38	9,0
	Evli	247	58,4
	Bekar	176	41,6
Aylık Hane Geliri	Düşük	160	37,8
	Orta	199	47,0
	Yüksek	64	15,1
Çalışma Durumu	Çalışıyor	243	57,4
	Çalışmıyor	180	42,6
Psikiyatrik Tanı	Var	42	9,9
	Yok	381	90,1
Kronik Hastalık	Var	41	9,7
	Yok	382	90,3

3. İŞLEM

22.04.2021 tarihinde Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Etik Kurulu'ndan 21040512230 numaralı etik onay alınmıştır. Veriler Nisan-Mayıs 2021 tarihleri arasında Google Forms aracılığıyla çevrim içi olarak elde edilmiştir. Katılımcılar soruları cevaplamadan önce bilgilendirilmiş onam metnini onaylamışlardır ve çalışmaya gönüllü olarak katılmışlardır.

3.1. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde Statistical Analysis System (SAS) ve IBM SPSS Statistics 22.0 programları kullanılmıştır. Deprem esnasında İzmir'de olmadığı tespit edilen 15 kişinin verileri çalışmadan çıkarılmıştır.

4. BULGULAR

Cinsiyetler arasında, DSM-5 için TSSBKL toplam puan ortalamalarında Bağımsız Örneklem t Testi analizi sonucuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır; $t(421) = 5,31$; $p < 0,05$. Kadınların TSSB puanı erkeklere göre daha yüksek çıkmıştır (Tablo 2).

Farklı yaş grupları ile DSM-5 için TSSBKL toplam puan ortalamaları arasında yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır; $F(3, 419) = 4,48$; $p < 0,05$. Yapılan Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi sonucuna göre anlamlı farklılık tüm gruplar ile 55-70 yaş aralığında bulunmuştur (Tablo 3).

Depremin ekonomik etkisi olup olmaması ile DSM-5 için TSSBKL toplam puan ortalamaları arasında yapılan Bağımsız Örneklem t-Testi sonucuna göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır; $t(421) = 2,31$; $p < 0,05$ (Tablo 4).

Depremin evleri üzerinde hasarı ile DSM-5 için TSSBKL toplam puan ortalamaları arasında yapılan Bağımsız Örneklem t-Testi sonucuna göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır; $t(409) = -3,11$; $p < 0,05$ (Tablo 5).

Tablo 2. Katılımcıların TSSB Toplam Puan Ortalamalarının Cinsiyete Göre t-Testi ile Karşılaştırılması

Toplam Puan	Gruplar	n	ort.	s	t	s.d.	P
DSM-5 için TSSBKL	Kadın	219	35,62	20,19	5,31	421	0,00
	Erkek	204	25,43	19,13			

Tablo 3. Katılımcıların TSSB Toplam Puan Ortalamalarının Yaş Kategorilerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi ile Karşılaştırılması

Toplam Puan	Yaş	n	ort.	F	p
DSM-5 için TSSBKL	18-25	119	33,11	4,48	0,00
	25-40	182	30,84		
	40-55	89	31,61		
	55-70	33	18,84		

Tablo 4. Depremin Olumsuz Ekonomik Etkisinin Olup Olmamasına Göre Katılımcıların TSSB Toplam Puan Ortalamalarının t-Testi ile Karşılaştırılması

Toplam Puan	Gruplar	n	ort.	s	t	s.d.	p
DSM-5 için TSSBKL	Evet	78	35,48	23,63	2,31	421	0,02
	Hayır	345	29,62	19,36			

Deprem sonrası çadırda kalanlar ve kalmayanlar ile DSM-5 için TSSBKL toplam puan ortalamaları arasında yapılan Bağımsız Örneklem t-Testi sonucuna göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır; $t(421) = -1,97$; $p < 0,05$ (Tablo 6).

Depremde bir yakını yaralananlar ve yaralanmayanlar ile DSM-5 için TSSBKL toplam puan ortalamaları arasında yapılan Bağımsız Örneklem t-Testi sonucuna göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır; $t(72,71) = 3,38$; $p < 0,05$ (Tablo 7).

Deprem sonrası evini değiştirenler ve değiştirmeyenler ile DSM-5 için TSSBKL toplam puan ortalamaları arasında yapılan Bağımsız Örneklem t-Testi sonucuna göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır; $t(25,57) = 2,61$; $p < 0,05$ (Tablo 8).

Tablo 5. Deprem Sonrası Evi Hasar Gören ve Görmeyen Katılımcıların TSSB Toplam Puan Ortalamalarının t-Testi ile Karşılaştırılması

Toplam Puan	Gruplar	n	ort.	s	t	s.d.	p
DSM-5 için TSSBKL	Hasarlı	64	37,95	22,11	-3,11	409	0,00
	Hasarsız	347	29,45	19,62			

Tablo 6. Deprem Sonrası Geçici Süre Çadırda Kalan ve Kalmayan Katılımcıların TSSB Toplam Puan Ortalamalarının t-Testi ile Karşılaştırılması

Toplam Puan	Gruplar	n	ort.	s	t	s.d.	p
DSM-5 için TSSBKL	Kalan	13	19,76	19,92	-1,97	421	0,04
	Kalmayan	410	31,05	20,25			

Tablo 7. Deprem Esnasında Bir Tanıdığı Yaralanan ve Yaralanmayan Katılımcıların TSSB Toplam Puan Ortalamalarının t-Testi ile Karşılaştırılması

Toplam Puan	Gruplar	n	ort.	s	t	s.d.	p
DSM-5 için TSSBKL	Yaralanan	52	38,50	17,27	3,38	72,71	0,00
	Yaralanmayan	371	29,61	20,49			

Tablo 8. Depremden Sonra Evini Değiştiren ve Değiştirmeyen Katılımcıların TSSB Toplam Puan Ortalamalarının t-Testi ile Karşılaştırılması

Toplam Puan	Gruplar	n	ort.	s	t	s.d.	p
DSM-5 için TSSBKL	Değiştiren	25	44,32	27,22	2,61	25,57	0,01
	Değiştirmeyen	398	29,85	19,53			

Tüm katılımcılarda, DSM – 5 için TSSBKL toplam puanını yordamak için yapılan Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi istatistiksel olarak anlamlıdır; $R^2 = 0,19$; $F(5, 417) = 19,00$; $p < 0,05$. Modele alınan değişkenler tüm katılımcılarda DSM – 5 için TSSBKL genel toplam puanının %18'lik kısmını açıklamaktadır. Ayrıca tüm katılımcılar için B5KT-50-Tr Duygusal Dengelilik Faktörü toplam puanı ($t = -9,02$; $p < 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde regresyon modelinde yer almaktadır. DSM – 5 için TSSBKL genel toplam puanının yordanmasında analize dahil edilen diğer değişkenler istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde regresyon modelinde yer almamıştır (Tablo 9). Araştırmaya katılan 423 katılımcıdan 97'sinin TSSB Kontrol Listesi toplam puanı 48 puanının üzerindedir. 48 puanının üzerinde TSSB puanı alan katılımcıların toplam puan ortalamaları 59,19'dur. Bu katılımcılar bu ölçekten en düşük 48 en yüksek ise 80 puan almışlardır (Tablo 10).

Tablo 9. Katılımcıların DSM – 5 için TSSBKL Genel Toplam Puanını Yordamak İçin Yapılan Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	t	p	R ²	Düzeltilmiş R ²	F	p
Sabit	45,75	5,79	0,00				
Dışadönüklük	0,29	1,63	0,10				
Uyumluluk	0,22	1,08	0,27	0,19	0,18	19,00	0,00
Sorumluluk	0,28	1,62	0,10				
Duygusal Dengelilik	-1,21	-9,02	0,00				
Zekâ / Hayal Gücü	-0,12	-0,61	0,53				

Tablo 10. 48 Kesme Puanı Kullanılarak Tanı Alabilecek Kişilerin Betimleyici İstatistikleri

	N	Minimum Değer	Maksimum Değer	$\bar{x}$	s
TSSB	97	48	80	59,19	10,36

5. TARTIŞMA

Yapılan çalışmalarda TSSB düzeyini artıran sosyodemografik değişkenler arasında; kadın olmak, bekar olmak, düşük gelir seviyesinde olmak, işsizlik ve psikiyatrik tanı geçmişi bulunması yer almaktadır (Alisic vd., 2014; Benjet vd., 2016; Beyhun vd., 2019; Breslau ve Davis, 1992; Brewin vd., 2000; Hammond vd., 1993; Karataş, 2016; Koenen vd., 2017; Lassemo vd., 2016; Nobakht vd., 2019; Sönmez vd., 2017; Şalcıoğlu vd., 2003). İzmir depremi sonrasında gerçekleştirilen bu çalışmada ise kadın olmak beklendiği gibi TSSB için bir risk faktörü olarak yer almaktadır fakat diğer sosyodemografik faktörlerin TSSB üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit dikkat çekmektedir.

Çalışma kapsamında katılımcılara deprem anı veya sonrasına yönelik çeşitli sorular sorulmuştur ve bu değişkenlerdeki farklılıkların TSSB düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olacağı düşünülmekteydi. Hipotezimizle uyumlu olarak depremin kişilerde bıraktığı olumsuz ekonomik etkiler, evlerde yarattığı hasarlar, deprem sonrası ev değiştirmek zorunda kalınması, depreme bağlı olarak bir tanıdıklarının yaralanması TSSB düzeyinde istatistiksel düzeyde anlamlı farklılıklara sebep olmaktadır ve TSSB düzeyini artırmaktadır. Bu bulgu literatürde yer alan birçok çalışma ile paralellik göstermektedir (Armenian vd., 2000; Beyhun vd., 2019; Maeda ve Oe, 2017; Mamun vd., 2019; Morishima vd., 2020; Rabiei vd., 2014; Sattler vd., 2017; Zhou vd., 2020). Tüm bu bulgulara bakıldığında deprem sonrası daha acil psikolojik ilk yardımda bulunulması

gereken gruplar kadınlar, gençler, ekonomik anlamda depremden etkilenenler, evi hasar alanlar, ev değiştirenler ve bir tanıdığı yaralanan gruplardır. Özellikle depremin yarattığı etkilerle ilgili değişkenler kişide TSSB düzeyini daha fazla etkilemektedir ve psikolojik ilk yardım çalışmalarının bu değişkenlere göre yapılması gerekmektedir.

Çalışmada yer alan önemli bulgulardan biri de çalışmaya dahil olan kişilerin yaklaşık 4'te birinin doldurulan ölçeğe göre TSSB tanısı alabilecek puanda olmalarıdır. 423 kişiden 97'si kesme puanı olan 48 puan veya daha yüksek puanlar almışlardır. Bu da ciddi bir kesimin depremden yaklaşık 6 ay sonra TSSB semptomlarını yaşadığını ve bununla baş etmeye çalıştığını göstermektedir. Bu sebeple bu tür travmatik deneyimlerden sonra geniş çaplı taramalar yapmak ve TSSB tanısı alabilecek kişileri tespit etmek ve bu kişileri bireysel veya grup terapisi bağlamına yönlendirmek önem arz etmektedir.

Çalışmanın diğer aşamasında kişilik özelliklerinin TSSB üzerindeki yordayıcı etkisine bakılmıştır. Özellikle ülkemizde bununla ilgili bir çalışma olmaması bu analizin önemini ortaya koymaktadır. Yurtdışında yapılan çalışmalarda nevrozluğun TSSB üzerinde bir risk etkeni olduğu gösterilmişken dışadönüklük ve zekâ/hayal gücü faktörleri de koruyucu etken olarak gösterilmiştir (Aldinger vd., 2014; Fauerbach vd., 2000; Golestaneh vd., 2016; Hyde, 2001; Jakšić vd., 2012; Lahey, 2009; McNulty, 2016; Milojev vd., 2014; Puechlong vd., 2020; Stevanović vd., 2016; Stevanovic vd., 2011; Sveen vd., 2016; Widiger ve Oltmanns, 2017; Yin vd., 2019; Zhang vd., 2010). Çalışma öncesi beklentilerimizde bununla paralel olarak şekillenmişti fakat sonuçlar hipotezlerimizi tam olarak karşılamadı. Nevrotiklik faktörünün risk faktörü olarak yer aldığını belirtmekle beraber Beş Faktör Kişilik Özelliğinde yer alan diğer faktörlerin regresyon modelinde istatistiksel olarak anlamlı etkiye sahip olmadığı tespit edildi. Özellikle koruyucu faktör olarak modelde yer alması beklenen dışadönüklük ve zekâ/hayal gücü faktörlerinin TSSB üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcı etkisi olmadığı tespit edildi. Her iki faktörün de Koronavirüs Pandemisi döneminde kısıtlandığı göz önüne alındığında pandeminin etkilerinin azaldığı bir dönemde çalışmanın tekrar edilmesi ve sonuçların incelenmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda genel popülasyonda kişilerin duygusal olarak daha dengeli bir yapıya ulaşmaları için sistematik programlar yapılması tavsiye edilmektedir. Ayrıca benzer afetlerin veya travmatik deneyimlerin tekrarlanacağı göz önüne alındığında travmatik deneyimlerden sonra nevrozlu kişilik özelliği olan kişilerin saptanması ve bu kişilere psikolojik ilk yardımın daha hızlı bir şekilde ulaştırılmasının önemli ve gerekli olduğu düşünülmektedir.

Son olarak gerçekleştirilen çalışmanın sınırlılıklarına bakıldığında ise akla ilk gelen çalışma öncesi kişilere sözel bildirim yapılamamış olmasıdır. Pandemi sebebiyle veriler çevrim içi ortamda elde edilmiştir. Ayrıca çalışmada öz bildirim ölçekleri kullanılarak veri toplanmıştır ve sonuçlar bu ölçeklerin ölçebildiği nitelikler ile sınırlı kalmıştır. Bu sebeple yapılacak nitel çalışmalarda bu çalışmayı desteklemesi açısından önem arz etmektedir. Çalışmada 5 Faktör Kişilik Modeli üzerinde durulmuştur fakat literatürde yer alan başka kişilik özelliklerinin de benzer bir çalışmada yer alması kişiliğin TSSB üzerindeki yordayıcı etkisini tespit etmede bakış açısını genişletecektir.

KAYNAKLAR

Aldinger, M., Stopsack, M., Ulrich, I., Appel, K., Reinelt, E., Wolff, S., Grabe, J. H., Lang, S., Barnow, S. (2014). Neuroticism developmental courses-implications for depression, anxiety and everyday emotional experience; a prospective study from adolescence to young adulthood. *BMC psychiatry*, 14(1), 1-13.

Alisic, E., Zalta, A., van Wesel, F., Larsen, S., Hafstad, G., Hassanpour, K., Smid, G. (2014). Rates of post-traumatic stress disorder in trauma-exposed children and adolescents: meta-analysis. *British Journal Of Psychiatry*, 204(5), 335-340.

Armenian, H. K., Morikawa, M., Melkonian, A. K., Hovanesian, A. P., Haroutunian, N., Saigh, P. A., Akiskal, K., Akiskal, H. S. (2000). Loss as a determinant of PTSD in a cohort of adult survivors of the 1988 earthquake in Armenia: implications for policy. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 102, 58-64.

Benjet, C., Bromet, E., Karam, E. G., Kessler, R. C., McLaughlin, K. A., Ruscio, A. M., ... & Koenen, K. C. (2016). The epidemiology of traumatic event exposure worldwide: results from the World Mental Health Survey Consortium. *Psychological medicine*, 46(2), 327-343.

Beyhun, N. E., Yavuzılmaz, A., Sağlam, D., Hamzaoğlu, K., Demirtaş, Y., Dılaver, İ., ... & Topbaş, M. (2019). Post-traumatic stress disorder occurrence after a flood: a cross-sectional study. *Turkish Journal of Public Health*, 17(2), 123-131.

Boysan, M., Guzel Ozdemir, P., Ozdemir, O., Selvi, Y., Yilmaz, E., & Kaya, N. (2017). Psychometric properties of the Turkish version of the PTSD Checklist for Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, (PCL-5). *Psychiatry and Clinical Psychopharmacology*, 27(3), 300-310.

Breslau, N., Davis, G. C. (1992). Posttraumatic stress disorder in an urban population of young adults: Risk factors for chronicity. *The American Journal of Psychiatry*, 149(5), 671-675.

Brewin, C. R., Andrews, B., Valentine, J. D., (2000). Meta-analysis of risk factors for posttraumatic stress disorder in trauma-exposed adults. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68(5), 748-766.

Bromet, E. J., Atwoli, L., Kawakami, N., Navarro-Mateu, F., Piotrowski, P., King, A. J., ... & Kessler, R. C. (2017). Post-traumatic stress disorder associated with natural and human-made disasters in the World Mental Health Surveys. *Psychological medicine*, 47(2), 227-241.

Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1992). Normal personality assessment in clinical practice: The NEO Personality Inventory. *Psychological assessment*, 4(1), 5.

Fauerbach, J.A., Lawrence, J.W., Schmidt Jr, C.W., Munster, A.M. & Costa Jr, P.T. (2000). Personality predictors of injury-related posttraumatic stress disorder. *J. Nerv. Ment. Dis.*, 188(8), 510-517.

Goldberg, L. R. (1990). An alternative "description of personality": The Big-Five factor structure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(6), 1216-1229.

Goldberg, L. R. (1992). The development of markers for the Big-Five factor structure. *Psychological assessment*, 4(1), 26.

Golestaneh, S., Pirmardvand Chegini, S., & Mosavi Nejad, S. (2016). Association between Mental Health and PTSD with Mediating Role of Personality Traits in Earthquake Victims of Bushehr. *Iranian South Medical Journal*, 19(5), 855-870.

Hammond, K.W., Scurfield, R.M., Risse, S.C. (1993). Post-Traumatic Stress Disorder. In *Current Psychiatric Therapy*. Philadelphia, Edited by Dunner D.L, W.B. Saunders Company, 288-295.

Hyde, J. (2001). Gender Differences in Personality and Social Behavior. *International Encyclopedia Of The Social & Behavioral Sciences*, 5989-5994.

Jakšić, N., Brajković, L., Ivezić, E., Topić, R. ve Jakovljević, M. (2012). The role of personality traits in posttraumatic stress disorder (PTSD). *Psychiatria Danubina*, 24(3.), 256-266.

Karataş, R. (2016). Cinsel saldırı mağdurlarında travma sonrası stres bozukluğu ve ilişkili faktörler. *ESOGÜ, Sağlık Bilimleri Enstitüsü*.

Kılıç, N., Şimşek, N. (2019). The effects of psychological first aid training on disaster preparedness perception and self-efficacy. *Nurse Education Today*, 83, 104203.

Knežević, G., Savić, D., Vermetten, E., & Vidaković, I. (2022). From war-related trauma exposure to PTSD and depression: A personality perspective. *Journal Of Research In Personality*, 96, 104169. doi: 10.1016/j.jrp.2021.104169

Koenen, K. C., Ratanatharathorn, A., Ng, L., McLaughlin, K. A., Bromet, E. J., Stein, D. J., ... & Kessler, R. (2017). Posttraumatic stress disorder in the world mental health surveys. *Psychological medicine*, 47(13), 2260-2274.

Komarraju, M., Karau, S., Schmeck, R., & Avdic, A. (2011). The Big Five personality traits, learning styles, and academic achievement. *Personality And Individual Differences*, 51(4), 472-477.

Lahey, B. (2009). Public health significance of neuroticism. *American Psychologist*, 64(4), 241-256.

Lassemo, E., Sandanger, I., Nygård, J. F., & Sørgaard, K. W. (2016). The epidemiology of post-traumatic stress disorder in Norway: trauma characteristics and pre-existing psychiatric disorders. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 52(1), 11-19.

Maeda, M., & Oe, M. (2017). Mental health consequences and social issues after the Fukushima disaster. *Asia Pacific Journal of Public Health*, 29(2_suppl), 36S-46S.

Mamun, M., Huq, N., Papia, Z., Tasfina, S., & Gozal, D. (2019). Prevalence of depression among Bangladeshi village women subsequent to a natural disaster: A pilot study. *Psychiatry Research*, 276, 124-128.

Mao, X., Fung, O., Hu, X., & Loke, A. (2018). Psychological impacts of disaster on rescue workers: A review of the literature. *International Journal Of Disaster Risk Reduction*, 27, 602-617.

Mattson, E., James, L., & Engdahl, B. (2018). Personality Factors and Their Impact on PTSD and Post-traumatic Growth is Mediated by Coping Style Among OIF/OEF Veterans. *Military Medicine*, 183(9-10), e475-e480.

McNulty, J. (2016). Highlighting the Contextual Nature of Interpersonal Relationships. *Advances In Experimental Social Psychology*, 247-315.

Miller, A. (1991). Personality types, learning styles and educational goals. *Educational psychology*, 11(3-4), 217-238.

Milojev, P., Osborne, D., & Sibley, C. G. (2014). Personality Resilience Following a Natural Disaster. *Social Psychological and Personality Science*, 5(7), 760-768.

Morishima, R., Usami, S., Ando, S., Kiyono, T., Morita, M., Fujikawa, S., ... & Kasai, K. (2020). Living in temporary housing and later psychological distress after the Great East Japan Earthquake of 2011: A cross-lagged panel model. *SSM-population health*, 11, 100629.

Nobakht, H. N., Ojagh, F. S. & Dale, K. Y. (2019). Risk factors of post-traumatic stress among survivors of the 2017 Iran earthquake: The importance of peritraumatic dissociation. *Psychiatry Research*, 271, 702-707.

N. Sattler, D., Claramita, M., & Muskavage, B. (2017). Natural Disasters in Indonesia: Relationships Among Posttraumatic Stress, Resource Loss, Depression, Social Support, and Posttraumatic Growth. *Journal of Loss and Trauma*, 1-15.

Puechlong, C., Weiss, K., Le Vigouroux, S., & Charbonnier, E. (2020). Role of personality traits and cognitive emotion regulation strategies in symptoms of post-traumatic stress disorder among flood victims. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 50, 101688.

Rabiei, A., Nakhaee, N., & Pourhosseini, S. S. (2014). Shortcomings in dealing with psychological effects of natural disasters in Iran. *Iranian journal of public health*, 43(8), 1132.

Said, N., & Chiang, V. (2020). The knowledge, skill competencies, and psychological preparedness of nurses for disasters: A systematic review. *International Emergency Nursing*, 48, 100806.

Sönmez, M. O., Nazik, F., & Pehlivan, E. (2017). Van depremi sonrası üniversite öğrencilerinde travma sonrası stres bozukluğu prevalansı. *Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 6-11.

Stevanovic, A., Franciskovic, T., Colic, M., Vidakovic, I., Knezevic, G., & Vermetten, E. (2011). Personality traits and PTSD after experiencing civilian war-related trauma among women in Croatia. *European Psychiatry*, 26(S2), 1086-1086.

Stevanović, A., Frančišković, T., & Vermetten, E. (2016). Relationship of early-life trauma, war-related trauma, personality traits, and PTSD symptom severity: a retrospective study on female civilian victims of war. *European Journal of Psychotraumatology*, 7(1), 30964.

Sveen, J., Arnberg, F., Arinell, H., & Johannesson, K. (2016). The role of personality traits in trajectories of long-term posttraumatic stress and general distress six years after the tsunami in Southeast Asia. *Personality And Individual Differences*, 97, 134-139.

Şalcıoğlu, E., Başoğlu, M., & Livanou, M. (2003). Long-term psychological outcome for non-treatment-seeking earthquake survivors in Turkey. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 191(3), 154-160.

Tatar, A. (2017). Büyük Beş - 50 Kişilik Testinin Türkçeye Çevirisi ve Beş Faktör Kişilik Envanteri Kısa Formu ile Karşılaştırılması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 18(1), 51-61

URL 1, https://tr.wikipedia.org/wiki/2020_Ege_Denizi_depremi (Son Erişim: 26.07.2021)

Weathers, F. W., Litz, B. T., Keane, T. M., Palmieri, P. A., Marx, B. P., & Schnurr, P. P. (2013). The ptsd checklist for dsm-5 (pcl-5). Scale available from the National Center for PTSD at www.ptsd.va.gov, 10(4), 206.

Weinberg, M., Gil, S., Besser, A., & Bass, J. (2021). Personality traits and trauma exposure: The relationship between personality traits, PTSD symptoms, stress, and negative affect following exposure to traumatic cues. *Personality And Individual Differences*, 177, 110802.

Widiger, T., & Oltmanns, J. (2017). Neuroticism is a fundamental domain of personality with enormous public health implications. *World Psychiatry*, 16(2), 144-145.

Yin, Q., Wu, L., Yu, X., & Liu, W. (2019). Neuroticism Predicts a Long-Term PTSD After Earthquake Trauma: The Moderating Effects of Personality. *Frontiers In Psychiatry*, 10.

Zhang Y., Yang Y. and Qiao Z. (2010). Correlation between mental health and personality among high school students after earthquake. *Chinese Journal of Public Health*, 26(3), 377-378.

2020 İzmir Depremini Yaşamış Bireylerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu Belirtileri ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki

---

Zhou, Y., Liang, Y., Tong, H., & Liu, Z. (2020). Patterns of posttraumatic stress disorder and posttraumatic growth among women after an earthquake: A latent profile analysis. *Asian Journal of Psychiatry*, 101834.